

УДК 336.22

Костяна О.В.*кандидат економічних наук, старший викладач
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця***Ясько В.В.***студентка
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ЗБОРУ ЗА МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА ПРИКЛАДІ МІСТА ЧУГУЄВА

FEATURES OF ADMINISTRATION IN TAX FOR PARKING OF VEHICLES IN EXAMPLE OF CHUGUEV

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблемні питання щодо одного з аспектів сучасного стану податкової політики на ринку транспортних засобів України, а саме збору за місця паркування транспортних засобів. Результатами здійсненого аналізу є виявлення проблемних моментів у ході справляння збору на прикладі м. Чугуєва. На основі цих результатів запропоновано перспективи розвитку податкового законодавства у цій сфері.

Ключові слова: збір за місця для паркування транспортних засобів, місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, податкове регулювання, транспорт.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены проблемные вопросы относительно одного из аспектов современного состояния налоговой политики на рынке транспортных средств Украины, а именно сбора за места для парковки транспортных средств. Результатом проведенного анализа является выявление проблемных моментов в ходе взимания сбора на примере г. Чугуева. На основе этих результатов предложены перспективы развития налогового законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: сбор за места для парковки транспортных средств, местные бюджеты, доходы местных бюджетов, местные налоги и сборы, налоговое регулирование, транспорт.

ANNOTATION

The problem of regarding the one aspect of the current state of fiscal policy on the market of vehicles of Ukraine – tax for parking of vehicles is analyzed. The result of the analysis is to identify problematic issues in the course of charging duty in example of Chuguev. Prospects of development of tax legislation in this field is also considered.

Keywords: tax for parking of vehicles, local budgets, incomes of local budgets, local taxes, regulation of taxes, transport.

Постановка проблеми. Реалізація законодавчо закріпленого права кожної адміністративно-територіальної одиниці на економічну та фінансову самостійність неможлива без наявності у місцевих органів влади власних бюджетів та прав щодо їх складання. У формуванні фінансових ресурсів місцевих органів влади передусім беруть участь суб'єкти господарювання та фізичні особи, що сплачують місцеві податки і збори. Для розвитку місцевої інфраструктури, що забезпечує реалізацію соціальної та економічної політики, необхідне існування місцевих податків і зборів, оскільки такі платежі є фундаментальною фінансовою базою. Виходячи із цього, упровадження місцевих податків і збо-

рів має на меті забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цим питанням у межах дослідження загальної системи бюджетного та податкового менеджменту, проблем формування місцевих бюджетів та місцевих фінансів приділяли увагу різні вчені: В. Опарін [13], Л. Матвійчук [11], О. Ніколаєва [12] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на свою безумовну актуальність, проблеми планування та адміністрування податкових надходжень до місцевих бюджетів залишаються недостатньо вивченими як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Особливо слід відзначити праці О.П. Кириленко [10] із питань місцевих бюджетів, в яких детально розглядаються проблеми становлення та реформування місцевих податків і зборів. Разом із тим питання пошуку оптимальних меж контролю над справлянням місцевих податків і зборів залишаються відкритими, тому актуальним є аналіз місцевого оподаткування конкретного міста для виявлення позитивних та негативних наслідків.

Мета статті полягає у визначенні ефективності застосування такого місцевого податку, як збір за паркування транспортних засобів України, окресленні основних переваг та недоліків сучасної системи місцевого оподаткування України та аналізі основних напрямів удосконалення збору за місця паркування транспортних засобів як одного з важливих факторів збільшення дохідної частини місцевих бюджетів і, як наслідок, підвищення рівня життя населення та економічного підйому України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеве оподаткування в ринкових країнах сформувалося завдяки тривалому процесу еволюції податків у цілому, пошуку оптимальних принципів оподаткування, становлення інсти-

туту місцевого самоврядування. Основною особливістю місцевих податків і зборів є те, що за відносної простоти нарахування та сплати (порівняно з більшістю загальнодержавних податків і зборів) вимоги щодо їх справляння встановлюються децентралізовано – рішеннями місцевих рад [12]. Згідно зі ст. 10.2.1 Податкового кодексу України (ПКУ) [1], збір за місця для паркування транспортних засобів є місцевим збором. Місцеві ради, згідно зі ст. 10.3, у межах повноважень, визначених ПКУ [1], вирішують питання відповідно до вимог щодо встановлення місцевого збору. Згідно зі ст. 12.3.2. ПКУ [1], під час прийняття рішення про встановлення місцевого збору обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, порядок оподаткування, платники збору, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначені ст. 7 ПКУ, із дотриманням критеріїв, установлених ст. 268-1 ПКУ.

Під час встановлення зборів можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування згідно зі ст. 7.2 ПКУ, але не дозволяється сільським, селищним, міським радам встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків та зборів для окремих юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців і фізичних осіб або звільняти їх від сплати таких податків та зборів.

Згідно зі ст. 12.3.3 ПКУ, копія прийнятого рішення про встановлення місцевих податків чи зборів надсилається у десятиденний строк зі дня оприлюднення до органу Державної фіскальної служби, в якому перебувають на обліку платники відповідних місцевих податків та зборів, а Рішення про встановлення місцевих податків та зборів, своєю чергою, офіційно оприлюднюється відповідним органом місцевого самоврядування до 15 липня року, що передуює бюджетному періоду, в якому планується застосування встановлених місцевих податків та зборів або змін (плановий період). В іншому разі норми відповідних рішень застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим періодом.

Збір за місце для паркування транспортних засобів прийшов на заміну такому місцевому збору, як збір за парковку автотранспорту, який регламентувався Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» [2]. Платниками збору за парковку автотранспорту були юридичні особи та громадяни, які паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях.

Ставка збору за парковку автотранспорту встановлювалася з розрахунку за одну годину парковки, її граничний розмір не повинен був перевищувати 3% неоподатковуваного мінімуму доходів громадян у спеціально обладнаних місцях і 1% – у відведених місцях. Збір за парковку автотранспорту сплачувався водіями на місці парковки.

Суттєва особливість збору за місце для паркування транспортних засобів, встановлено-

го ПКУ, полягає в тому, що платниками цього податку стали юридичні та фізичні особи, які, згідно з рішенням органу місцевого самоврядування, мають право надавати спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів у тимчасове користування іншим особам. Така зміна кола платників сприяє вдосконаленню порядку адміністрування цього податку порівняно з попереднім збором, забезпечує збільшення об'єму надходжень до місцевих бюджетів, а також дає змогу органам місцевого самоврядування впорядковувати розміщення місць паркування.

Парковка автотранспорту (в широкому сенсі) – це тимчасова стоянка автотранспортного засобу незалежно від марки та власності у спеціально обладнаних або відведених для цього місцях, визначених органами місцевого самоврядування, без відповідальності за збереження транспортного засобу.

Відповідно до ст. 268-1.1 ПКУ, платниками збору за місця для паркування транспортних засобів є юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи – підприємці, які, згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради, організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

Основними нормативними документами, які регламентують порядок застосування збору за місця для паркування транспортних засобів, є:

- 1) Податковий кодекс України [1];
- 2) Наказ Міністерства доходів і зборів України «Про затвердження форм податкових декларацій збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору» [4];
- 3) Правила паркування транспортних засобів, затверджені постановою КМУ від 03.12.2009 [7];
- 4) Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках, затверджені Постановою КМУ від 22.01.1996 [6];
- 5) Порядок формування тарифів на послуги з утримання майданчиків для платного паркування транспортних засобів, затверджений Постановою КМУ від 02.03.2010 [5];
- 6) Закони України про Державний бюджет України на відповідний рік (у частині встановлення розміру мінімальної заробітної плати на 1 січня кожного року);
- 7) Рішення міських, селищних та сільських рад щодо встановлення на відповідній території місцевих податків і зборів.

Для прийняття рішення щодо встановлення ставок місцевого збору за паркування для місць транспортних засобів необхідно враховувати декілька моментів:

– визначити наявність суб'єктів оподаткування, перелік спеціальних земельних ділянок підприємницької діяльності відведених для організації та провадження діяльності щодо забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження,

загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів;

– розрахувати об'єкт та базу – оцінити величину площі паркувальної зони, а також площі оподаткування збором комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, закріплених за відповідним суб'єктом підприємницької діяльності;

– визначити ставки збору;

– визначити розмір мінімальної заробітної плати для розрахунку збору, який повинен бути установлений законом на 1 січня податкового (звітного) року.

На території м. Чугуєва був затверджений перелік спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів (усього чотири ділянки), в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа (1 300 м²), технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів (усього 113 ділянок, у т. ч. для пільгового паркування – 14) [8].

Об'єктом оподаткування є спеціальна земельна ділянка, яка, згідно з рішенням Чугуївської міської ради, спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів міського бюджету, за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачених ст. 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» [3].

Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів міського бюджету. До бази оподаткування не включається 15% загальної площі земельної ділянки, яка відведена для паркування та використовується для безоплатного паркування легкових автомобілів, якими керують ветерани війни, учасники ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, якщо автомобіль не використовується для підприємницької діяльності, інваліди з ураженням опорно-рухового апарату, члени їхніх сімей, яким, відповідно до порядку забезпечення інвалідів автомобілями, передано право керування автомобілем, та законні представники недієздатних інвалідів або дітей-інвалідів, які перевозять інвалідів (дітей-інвалідів) з ураженням опорно-рухового апарату, а також для безоплатного паркування транспортних засобів, що належать підприємствам, установам, організаціям громадських організацій інвалідів та сфери соціального захисту населення і перевозять інвалідів (дітей-інвалідів) з ураженням опорно-рухового апарату.

Протягом 2011–2017 рр. ставка збору встановлена за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 кв. м площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, не змінювалася і залишається до нинішнього часу у розмірі 0,03% мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [8]. Нині ставка збору за паркування транспортних засобів регулюється ст. 268-1.3.1 ПКУ у розмірі до 0,075% мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [1].

Типовими ризиками у м. Чугуєві, які можуть виникати під час нарахування та сплати збору за місця для паркування транспортних засобів, є:

1) несплата збору за місця для паркування внаслідок неознайомлення потенційних платників збір з рішеннями місцевих органів самоврядування;

2) відсутність правильного підрахунку кількості днів провадження діяльності з паркування в кожному місяці, тому що кожен місяць може мати різну кількість днів;

3) відсутність чітких критеріїв щодо реєстрації підрозділу. Наприклад, реєстрація підрозділу, що провадить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на земельній ділянці, без статусу юридичної особи може тягнути за собою сплату збору не за місцем реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, а за місцезнаходженням земельної ділянки;

4) заниження величини площі паркувальної зони, у тому числі за рахунок необґрунтованого її віднесення до категорії земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів і не оподатковується збором.

Оцінюючи розвиток сучасної інфраструктури м. Чугуєва, можна стверджувати, що основними характеристиками середовища паркування є такі:

1) розташування майданчиків для паркування на території вулиць (узбіччях), відсутність спеціально обладнаних місць великих за територією;

2) відсутність дорожньої ієрархії та спеціально призначених маршрутів транспорту, недостатність контролю над виконанням правил дорожнього руху і, як наслідок, паркування в заборонених місцях;

3) паркування машин на території тротуарів і, як наслідок, створення аварійних ситуацій на дорозі, особливо у місцях проходження інтенсивних транспортних потоків;

4) відсутність позначень границь землекористування;

5) хаотичний, некоординований та неефективний збір плати за паркування, оскільки в Правилах паркування [7] не вказана інформація саме про організацію здійснення плати з людини, що паркує автотранспорт на майданчику;

б) низька пріоритетність для місцевих органів влади управління паркуванням та примусових заходів до порушників, відсутність спеціальних органів, які контролюють правильність паркування на території міста, здійснюють евакуування та накладають штрафні санкції.

Правила паркування транспортних засобів, уведені в дію в 2009 р. [7], зазнали критики як такі, що порушують громадські свободи, а основні суперечки розгорнулися навколо повноважень компетентних органів на здійснення евакуації та утримання автомобілів на штрафмайданчиках. Правила не містять положень про стягнення штрафів, штрафні талони або несплату плати за паркування. Правила паркування надають право операторам у разі повної або часткової несплати збору за паркування та вартості послуг з утримання майданчиків для платного паркування перешкоджати виїзду транспортного засобу з майданчика шляхом застосування спеціальних пристроїв – шлагбаумів або технічних засобів для перешкодження виїзду (блокувати колеса автомобілів), проте це стосується позавуличних гаражів та стоянок, обладнаних шлагбаумами/автоматичними терміналами. У Правилах паркування транспортних засобів нічого не йдеться про перевищення часу паркування.

Головним чином, зазначені Правила паркування транспортних засобів стосуються користування надземними автостоянками, які знаходяться за межами вулиць, та описують процедури, що є більш придатними для позавуличного паркування. Ці процедури є складними або надто дорогими для вирішення проблем вуличного паркування. Будь-які вимоги щодо використання паркувальних майданчиків для будівництва або тимчасового зберігання регулюються неформальними домовленостями між власниками майна та ДАІ і не регулюються законодавством. Подібним чином використання шлагбаумів на тротуарах та дорогах для пропуску клієнтів, наприклад до банків або ресторанів, регулюється не Постановою, а неофіційними домовленостями, які не мають юридичної сили.

Порядок формування тарифів на послуги з утримання майданчиків для платного паркування транспортних засобів [5] надає формулу для оцінки витрат на організацію місця для паркування в розрахунку на одну годину виходячи з місцевих умов та граничного розміру згідно з рекомендаціями, наданими в Правилах паркування транспортних засобів.

Розглянемо, як збір за місця для паркування автотранспорту впливає на обсяг дохідної частини місцевих бюджетів на прикладі міста Чугуєва. Показниками результативності справляння податку визначимо такі критерії, як збільшення надходжень до місцевого бюджету, пов'язаних з упровадженням рішень Чугуївської міської ради, упорядкування стану паркування транспортних засобів; покращення дисципліни оплати збору за паркування; забез-

печення належного обслуговування місць, відведених для паркування.

Формування дохідної частини місцевих бюджетів здійснюється переважно за рахунок загальнодержавних податків і бюджетних трансфертів (дотацій і субсидій) [9]. Місцеві податки і збори як власне джерело бюджетів місцевого самоврядування становлять невелику суму в загальній сумі податкових надходжень до бюджету м. Чугуєва, питома вага їх надходжень у прийнятому бюджеті м. Чугуєва на 2017 р. становить усього 8,7% від загальної суми податкових надходжень.

Запланований обсяг збору за місця для паркування транспортних засобів становить 125 тис. грн. за планових податкових надходжень 128 452 тис. грн. та планових надходжень від місцевих податків і зборів у сумі 24 284 тис. грн. Отже, частка збору в загальній сумі податкових надходжень становить 0,09%, у загальній сумі місцевих податків і зборів – 0,51%.

Висновки. Дослідження особливостей впливу місцевого оподаткування у цілому та збору за місця для паркування транспортних засобів зокрема на формування дохідної частини бюджету міста Чугуєва дає змогу зробити такі висновки: значну питому вагу в структурі доходів місцевого бюджету мають офіційні трансферти, що підкреслює значну централізацію розподілу бюджетних фінансових ресурсів, пряму залежність від державного бюджету України та низьку фінансову самостійність місцевих бюджетів; питома вага місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів залишається дуже низькою, що спричиняє значну фінансову залежність місцевих бюджетів від загальнодержавних джерел фінансування.

Серед основних проблем, що зашкоджують зміцненню фінансової основи місцевого бюджету, у тому числі під час надходження за місця для паркування транспортних засобів, можна виділити недостатність чіткого регулювання процедури паркування законодавчою базою і, як наслідок, відсутність достатнього контролю над процедурою паркування.

Разом із тим, на нашу думку, неефективність системи місцевого оподаткування на Україні у цілому і збору за місця для паркування транспортних засобів зокрема спричинена недосконалою системою законодавства щодо визначення аспектів регулювання цих податків. Очевидним є факт, що діяльність транспортного ринку в Україні, а саме в частині справляння збору за місця для паркування транспортних засобів, має бути більш контрольованою. Цим контролем повинні займатися як органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування.

Отже, для оптимізації процесу справляння збору за місця для паркування транспортних засобів, підвищення ефективності контролю над процедурою обчислення необхідно передбачити створення більш розвинутої системи регулювання цього податку. Зміни в законодавстві для зниження кількості правопорушень у ході

стягнення збору за місця для паркування транспортних засобів допоможуть державі побудувати стабільну податкову систему.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податковий кодекс України (редакція від 01.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Декрет Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» (втратив чинність 01.01.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/56-93>.
3. Закон України Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні (редакція від 01.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
4. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 09.07.2015 «Про затвердження форм податкових декларацій збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору 2017» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0912-15>.
5. Порядок формування тарифів на послуги з утримання майданчиків для платного паркування транспортних засобів, затверджений Постановою КМУ від 02.03.2010 (редакція від 22.08.2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/258-2010-п>.
6. Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках, затверджені Постановою КМУ від 22.01.1996 (редакція від 17.08.2002) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/115-96-п>.
7. Правила паркування транспортних засобів, затверджені Постановою КМУ від 03.12.2009 (редакція від 03.07.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-п>.
8. Рішення VI сесії VI скликання № 105 від 28.01.2011 «Про затвердження «Положення про збір за місця паркування транспортних засобів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chuguev-rada.gov.ua/info/page/1983>.
9. Рішення XV сесії VII скликання № 492 від 23.12.2017 «Про міський бюджет на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chuguev-rada.gov.ua/info/page/2899>.
10. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: [підручник] / За ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
11. Матвейчук Л.О. Податкова система України: [навч.-метод. посіб.] / Л.О. Матвейчук. – Кам'янець-Подільський: Сисин Я.І.; Абетка. – 2015. – 119 с.
12. Ніколаєва О.М. Місцеві фінанси: [навч. посіб.] / О.М. Ніколаєва, А.С. Маглаперідзе. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 354 с.
13. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): [навч. посіб.] / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2008.